

Йордан Йовков
Отвъд границата

Има събития и случки, които са знамение на нещо, което се приближава и неизбежно трябва да стане.

През пролетта на 1914 г. се възобновиха железопътните съобщения между Варна и Добрич. Това беше паметно събитие. Една нова граница, която разумът още не можеше да разбере и да повярва, беше пресякла тая железопътна линия. Отдавна вече релсите на юг от Добрич се провличаха из трева и бурен, като мъртви змии. Острият писък на локомотива не събуждаше вече ехото и черната върволица на влаковете не се промъкваше из градините и лозята на Гаази боба. Но тоя ден, за първи път след войната, щеше да дойде първият български влак. Целият град се готвеше да посреща. Линията и без това беше наскоро прокарана, разходките към гарата в празнични дни бяха нещо обикновено и никой не можеше да предположи, че това невинно развлечение на хилядния народ след малко ще се превърне в неудържима и буйна манифестация. Сетиха се за това, но беше вече твърде късно.

На пръв поглед нищо особено нямаше: пристигаше един влак. Но хората, наместо да пълнят бирариите, притискаха се на перона и около гарата, шепнеха си оживено нещо, очите горяха и нетърпеливо поглеждаха на юг. Те познаваха болката на разочарованията и нямаше да бъде чудно, ако се измамят и тоя път. Чакаат дълго. Най-после се зачува далечното и тежко бучение по релсите, влакът се показва между цъфналиите овошки в лозята и пак се изгубва. Всички пристъпват напред, разговорите утихват, очите се взират повече.

Изведнъж из завоя влакът се показва съвсем близо и приближава гарата. Напред е грамаден локомотив. Всяка машина има нещо, което напомня живо същество, но сега това впечатление като че става материално и осезателно. Локомотивът иде тържествено и доверчиво, окичен със зеленина, в ритмичния шум сякаш дишат здрави и могъщи дробове, в последните бавни движения на лостовете има съзнателно доволство и някаква бодра, радостна усмивка иде от мокрите и лъснати жезла. Издига се бяла пара и остро пропищява свирката. И това вече не е обикновеният сигнал, а сърдечният и весел вик на живо същество. Влакът спира сред мъртва тишина. Една врата се отваря и някой слиза на перона: фуражка и униформа, която изведнъж познават, едно лице, което се усмихва на всички. И сега същинска лудост обзема множеството. Ура! Жени и мъже тичат към вагоните, стискат ръцете на кондуктори и спирачи, изпълват купетата, сядат по креслата, говорят едновременно, радват се и плачат като деца. Всичко се разглежда най-внимателно, прочитат се всички надписи. И тия букви, и тия думи, тъй много познати, като

че откриват нов и дълбок смисъл. И никой не мисли да си ходи. Искат да ги отстранят. „Не – казват те, – никой не може да ни забрани да стоим тука. Това си е наше, българско е...“ Една голяма и чиста любов се появява стихийно и лудо. И новите завоеватели гледат това, настърхнали и смутени, но безсилни. Може би това са тия редки минути, когато съвестта се събужда и заговорва и в най-престъпните души.

Ние си имахме тогава своите грижи и тая случка има слабо ехо отсам границата. А тя значеше много. Всички грижи, всички желания и интереси, всичкият смисъл на живота там беше се съсредоточил само в тази любов към родината. Враждите се забравиха, задушевно роднинство свърза всички тия хора, които сега еднакво страдаха, еднакво се надыаха и обичаха. Едно ново и сякаш неподозирано досега чувство изпълни душите с мистичната екзалтация на древните религии. Животът си искаше своето. Можеше да се работи и да се говори и за друго, но всякога и във всички случаи, макар предпазливо и тихо, се прошепваше нещо, което огряваше сърцата. Гадаеше се бъдещето, разказваха се случки, които се носеха от уста в уста, като легенди. Това пораждаше надежди и крепеше душите. Не зная дали поне част от тия разкази минаха отсам границата и дали са известни. Но всички, даже и най-наивните от тях, са трогателни страници от хрониката на това жестоко робство.

Много случки, които при други условия биха били най-сстествени и обикновени, сега добиваха особено значение. Името на един човек стана известно в целия край и се украси с ореола на рядко мъченичество: за него твърдяха, че наскоро след окупацията той умрял само от скръб. Животът му, помрачен и злочест, е угаснал постепенно и бавно, както догаря една свещ. Още в първите дни бяха затворени всички училища. Вратите бяха подпечатани. Разказваха за един учител, който една нощ разбил прозореца, влязъл в училището и защо? – Да прибере картата на България и образа на св. св. Кирил и Методия. На новата граница се появява непозната и странна контрабанда: един кннжар, с риск на живота си, прекарва с чували български буквари. „Идат – разказваше той, – идат бащите и ми казват: не искаме техния език. Ние сами ще учим децата си. Донес ни буквари!“ И той пренасяше тая опасна и забранена стока.

Насилието и кървавите обиди се понасяха с търпение и стоицизъм, които учудват. В тия разкази ще се почувствува, може би, скръбно примирение и немощ. Но това е само външно тъй. Защото тия хора бяха калени и здрави. Те служиха в полкове, които обходиха всички бойни полета, полкове, които знаяха само победи. Дълбоко в душите се таеше

омраза, клокочеше мъст и тежката ръка неволно се свиваше в юмрук. Но те знаяха, че не трябва да се бърза. Те чакаха деня и чувствуваха, че той е близо.

И тоя ден дойде.

Полетата на Добруджа – това с безкрайно море от златни ниви. Любовта към земята и към труда тук има възторжения си апотеоз, който се вплита в религията и даже я замества. Там има оригинален обичай, с който се посреща Гергьовден. Вечерта срещу празника вратите на всяка къща и на всяка сграда широко се отварят, окичват се със зеленина, а на праговете се прикрепват запалени свещи. Чака се нещо тържествено и велико: утре дохожда светецът, който ще благослови нивите и ще им даде плод. Нещо подобно става и днес там. Може би вратите не са отворени, няма здравец и свещи. Но всички чакат, душите са открити: иде нещо пак тъй велико и тържествено, иде освобождението! Кандилата мъждеят пред иконите, никой не спи, душите тръпнат и се прислушват. Чуват се топовните гърмежи и далечни светкавици блещат над хоризонта. Те идат, идат вече! Утре още ще чуят ура, което познават, ще видят знамена, под сянката на които са се били.

Мили хора, аз чувствувам радостта ви. Не едни очи през сълзи ще погледнат към небето, не едни ръце ще се прострат към него и не едни уста ще прошепнат: „Нине отпущаеши!“...

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Иван Иванов или екип на abc дизайн

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том първи, „Български писател“,
С. 1976. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7920>]